

לפני שישה שבועות: סרטאוו באסיפה בלונדון ואחר־כך, ארוחה הודית

יפריע לו אם אעשן את המיקסטר שלי בחברתו. אמר: „אדרבה! זה עוזר לי! אני אוהב להריח את הריח. גם כשאני אינני מעשן בעצמי!“

„לא ניתן לבני־הזונות!“

ב אחד הימים, כששיפשיפתי בספרים שלו (רוב ספריו, כך סיפר לי, נשארו בבגדאד) מצאתי להפתעתי שמדף שלם הוקדש לנושא שהוא גם תחביב שלי: האתולוגיה. זהו המדע של התנהגות בעלי־החיים, תוך התייחסות למורשה הביולוגית של האנושות. היו שם כל הספרים של קונראד לורנס, ג'ק טינברגן, דסמונד מוריס ורוברט אודרי. זה שימש לנו נושא לויכוחים רבים. לאחרונה, בלונדון, ישבנו בביתה של גברת לונדונית יפהפיה, שעזרה לסרטאוו בפעולתו, והכיננו את התוכנית לאותה אסיפה מפורסמת, כאשר הזכרנו איכשהו את הנושא הזה. אחד הנוכחים — פרופסור יהודי — התפרץ: „לורנס? אודרי? הרי אלה הן שטויות גמורות! אני יכול להוכיח להם בשעה אחת שכל זה אינו אלא אוסף של הבלים.“

שינו הפצרנו בו להשיע לנו את דעתו. הוא הבטיח לנו לעשות זאת בהזדמנות ראשונה, אחרי שהאסיפה תעבור בשלום.

עוד הבטחה אחת שנשארה תזויה באוויר, וששוב לא תקויים.

אותה אסיפה בלונדון התקיימה זמן קצר אחרי סיום מושב המועצה הלאומית הפלסטינית באלג'יר. נוצר מצב חדש, עדין ביותר, ועל סרטאוו היה להחליט איך לכלכל את המשך מעשיו בטווח הקצר. לא היה לו ספק לגבי הטווח הארוך יותר, אך השאלה הייתה כיצד להתנהג בשבועות הקרובים. לאור המצב החדש, הוא ידע שהופעתו הפומבית לציד תיראה בעיני כמה מחבריו כפרובוקציה. ההגיון הקר אמר שכדי לו לשבת קצת בשקט.

הגעתי לנמל־התעופה בלונדון וטילפנתי לו לפאריס. הוא ביקש שאבוא מייד לצרפת. גם מתי פלד היה שם, בדרכו מארצות־הברית הביתה.

לקחתי את מיוחדותי ועליתי למטוס הראשון דרומה. בילינו 12 שעות בדיונים בלתי־פוסקים (שכללו, כמובן, גם ארוחה במסעדה ארגנטינית) והחלטנו שעיצאם ואני ניסע ללונדון.

בביתה של אותה גברת, המשכנו להתלבט. האם היה עליו להעז או לא להעז? המארחים, קבוצה של יהודים נהדרים, הפצירו בו שלא להכשיל את מאמציהם, ברגע שהם נושאים פרי. עיצאם היעז שאופיע לבדי, ואדבר גם בשמו, או שייאמר שהוא חולה. דיברנו ודיברנו, והבהרנו היטב את הסכנות הפוליטיות והגופניות הכרוכות בהופעה. ואז לפתע הודקף עיצאם סרטאוו ואמר: „אוי, אני אוסר!“

זה היה האיש, ועד כך שידם בחייו.

אני נזכר במעמד מלפני כמה שנים. היינו בנמל־תעופה כלשהו (ציריך? וינה?) ונפרדנו — אני הייתי בדרכי לת־אביב, והוא בדרכו לביירות. עמדנו בחנות הסחורה הפטורה־ממכס, שם קנינו בקבוקי ויסקי (למרות היותו מוסלמי מלידה, הוא אהב לשתות) ופיתאום אמר:

„אורי, אנחנו מטומטמים! מה אנחנו עוסקים בשלום, כשאף אחד אינו רוצה בשלום? אילו הספנו למלחמה, היינו עכשיו שינו מנהיגים לאומיים גדולים, אוהבים ופופולריים! מפני שאנחנו פעילים למען השלום, אנחנו צריכים לחרוד לחיינו. מה אנחנו צריכים את זה?“

הגענו ליציאה מן החנות, שידמנו והתחבקנו. „אנחנו מטומטמים“ חזר ואמר, „אבל אנחנו נמשיך! לא ניתן לבני־הזונות להוריד לנו את הראש!“

(זכור של עיצאם סרטאוו מראשות אירגון־פידאיון לראשות מתנה־השלום — תוכניותיו הסמויות לגבי העתיד — פרשיות סודיות מחייו — על כך יספר אורי אבנרי בשבוע הבא).

אמריקאית. שהכירה את שינו: „אתם הייתם כל־כך דומים, שדיברתם האחד כמו השני. אפילו תנועות־הידיים שלכם היו דומות.“

עיצאם היה מסוגל להסתפק במועט מאוד ולקבל על עצמו בלי תלונות יסורים, אך הוא גם אהב להיות טוב כשזה ניתן. הוא לא היה סתגפן, ולא שיחק מישחקים של מהפכנים סינטיטיים. כשאפשר היה לאכול היטב, העדיף מיסעדה טובה על גרועה, ומלון טוב על גרוע.

הרבה משיחותינו התקיימו במטוסים, במסעות מפרקים, אך רבות מהן נערכו בשעת ארוחה טובה במיסעדה טובה. בדיעבד, ייתכן שהיתה בכך הרגשה של „אכול ושתה, כי מחר נמות.“ היה זה הצד השני של סכנת־המוות המתמדת, שריחפה על פגישותינו.

אחרי אותה אסיפה סוערת בלונדון, לפני שישה שבועות, כאשר הוטחו איומי־הרצח בפנינו, יאחרי שהוטרום הבריטים הוציאו אותנו תחת מיסמר כבוד מדלת צרפת של ארמון העירייה, נסענו ישר למיסעדה טובה, ודיברנו במשך שעות ארוכות על תוכניותינו הבאות (עוד אדווח על כך בהמשך). אכלנו אוכל הודי מצויין, שתינו יין טוב והדברים נראו קצת פחות קודרים.

מזור לחשוב על כך היום, אך ייתכן כי באותם רגעים עצמם ישב הארכי־רועה, צברי אל־בנא, המכונה „אבו־נידאל“, עם אנשי כנופיותו הבזויה, ותיכנן את רציחתו.

על כל פנים, כעבור כמה ימים פירסם העיתון הערבי יא־ערב, המופיע בלונדון בכסף סורי־לובי, הודעה מטעם הדובר הרישמי של כנופיית אבו־נידאל („פתח“ המהפכני) ובה ענין פסק־דין מוות מחודש. ההודעה התייחסה לידיעה מסוימת שפורסמה בגארדיאן הבריטי, שגילתה כי ראש החוליה שניסתה לרצוח את שגריר ישראל בלונדון, ושסיפקה לאריאל שרון את העילה למלחמת־הלבנון, הוא אלו־מישנה בשרות־הביטחון של עיראק. הדובר של אבו־נידאל הודיע כי אורי אבנרי, סוכן המוסד שקיבל על עצמו את המשימה לחזר לחוגים פלסטיניים, המציא את הידיעה הזאת. עיצאם סרטאוו, סוכן הסי־איי־א, יאסר ערפאת, (סרטאוו שלח לי העתק של קטע זה).

מוח מעוות? שקרנות פושעת? שיטות נאציות? אוי, התוצאה מונחת עתה לפנינו.

סרטאוו עסק הרבה מאוד בכנופייה זו. כאשר נתפסו כמה מאנשי אבו־נידאל באוסטריה, בנוסותם להכניס לשם נשק לביצוע משימה, שיתפו האוסטרים את סרטאוו בחקירתם. ביליתי כמה שעות עם סרטאוו והאיש האוסטרי שהיה אחראי לחקירה, ואני זוכר את זעמו של סרטאוו על אייכולתם של האוסטרים להעמיק את החקירה ולגלות לפחות מניין בא הנשק. „תנו לי לנהל את החקירה, ואני אגלה את הכל!“ קרא ביאוש. ואילו האוסטרי פנה אלי בחיוך נאמר: „אנא, הר אבנרי, הסבר־נא לידינו איך פועלים מוסדות־החקיק אצלנו.“ ואכן, שום דבר לא התגלה.

אולם חקירותיו של סרטאוו הרחיקו לכת. היה זה הוא שגילה כי רובירובם של אנשי אבו־נידאל, שנחפסו עד כה ברחבי אירופה, גויסו בשטחים הכבושים אחרי התחלת הכיבוש הישראלי. הוא גילה את המחתרת של אבו־נידאל בתוך אירגון פתח, שבראשה עמד אדם פרו־סובייטי שאיש לא חשב בו.

בילינו הרבה שעות בניתוח העובדות והמימצאים, ובניתוח פעולותיו של אבו־נידאל נגד בתי־כנסת ומוסדות יהודיים אחרים.

מסקנתו של סרטאוו הייתה: או שאבו־נידאל משרת את המוסד הישראלי, או שהוא מופעל עידי המוסד בעד כורחו, כי רק לממשלת־בנק יש עניין בפעולות האלה.

ההתנקשות בשגריר ארגוב, שבאה לאריאל שרון כמתנה מן השמיים, בדיוק כאשר כבר קבע את המועד לפתיחת הפלישה ללבנון, היתה בעיניו אישור לכל חשדיו. מכיון שלא קיבלתי גירסה זו, היו לנו על כך ויכוחים רבים. הוא הביא כתימוכין את פרשת בגדאד 1950, כאשר הניחה מתחת ציגנית פצצות במוסדות יהודיים שם, כדי להמרץ את היהודים להסתלק מעיראק בעוד מועד. הוא חי או בעיראק, וחקר פרשה זו. את מימצאי חקירתו הבטיח לפרסם בבוא היום בהעולם הזה.

התערבות על ויסקי

ה יוֹ לִפְרִטָאווֹ עליות וירידות חדות במצב־הרוח, בהתאם להתפתחות הדברים בתנועתו ובהצלחתו לעשות בצמרת אשף־נפשות לרעיונותיו.

לא פעם ראיתי, בשפל הדיכאון, כשהיה נדמה שהדברים אינם זזים, או שהם זזים אחורה. אני זוכר ארוחה במסעדה טינית בכיכר מונספארנאס בפאריס, שבה לחמתי במשך שעותיים במצב־רווחו זה. בעזרת נימוקים הגיוניים ויין אדום מחבל בורדו הצלחתי בכך.

זה היה לפני כארבע שנים, ולאחר מכן אכן היו התפתחויות מעודדות. בפברואר 1979, ערב שינתי לכנסת, נפגשנו בווינה וסעדנו ביחד על שולחנו של קריסקי. למחרת הערב הלכנו לאכול לבדנו באיור בתי־המרזח של וינה, באחד מאותם המקומות שבו קונים נקניקים ליד הדלפק ומזמינים יין או בירה ליד השולחן. העמסנו על צלחותינו כמויות עצומות של נקניקים מכל הסוגים, עד שהמוכרת האוסטרית פצרה זוג עיניים כחולות ושאלה בגרמנית: „מה, אתם באמת מתכוונים לאכול את כל זה?“ סרטאוו, שהתקשה לדבר גרמנית, אך שמעולם לא חסרה לו תיקשורת עם אשה יפה, הבטיח לה: „עד הפרסה האחרונה!“

שתינו „הוירינג“ (יין השתא), אכלנו את הנקניק (עד הפרסה האחרונה) ודיברנו. סרטאוו היה מדוכא מאוד. כדי לעודדו ערכתי עימו התערבות, שהמדינה הפלסטינית בגדה וברצועה, לצד ישראל, תקום תוך זמן מסויים. עמדנו על המקח כדי לקבוע את מועד תום ההתערבות, לבסוף התלבטתי: תוך שבע שנים.

מאז, בכך פגישותינו, הזכיר לי סרטאוו שהזמן חולף, ושאלם לא תקום המדינה הפלסטינית עד ינואר 1986, אצטרך לקנות לו בקבוק של ויסקי יקר.

החיבה לנשים יפות שימשה עילה לרגעים משעשעים רבים. מעולם לא עסקנו בנושא כה חמור או בוויכוח כה רציני, שימנע ממנו להפנות את תשומת־לבי לאשה יפה העוברת על פנינו. כך נהגתי, כמובן, גם אני.

נדמה לי ששינוי ידענו שאם לא נתייחס לדברים מעט כהומור, וברוח קלילה, פשוט לא נוכל לעמוד בעומם החרדה לגורל שני העמים, מול פני מעגל ההם, הזוויות והשיפוט האנושית שאיים בכל עת לסגור עלינו.

הפעולה המשותפת הולידה הרבה חוויות משעשעות משותפות. כבר הזכרתי בהזדמנות אחרת את הטיסה למארוק. היינו אורחיו האישיים של המלך, והוענקו לנו מקומות מלכותיים במחלקת הראשונה של המטוס המארוקאי. הסתדרנו ברוב כבוד בשתי שורות, כאשר הופיעו לפתע זוג פרוטקצינורים של הצוות, מעשירי המדינה, שלא הוזמנו להם מקומות מראש. הצוות המבולבל, שלא ידע מי אנחנו, פשוט בחר בשניים — עיצאם סרטאוו ומתי פלד — והעביר אותם למחלקת הרגילה.

במטוס המארוקאי, ההבדל בין שתי המחלקות היה כהבדל בין חצר־המלך ופונדקי־דרכים. את אירנו ואותי פינקו כפי שלא פונקנו בחיינו, בזרם בלתי־פוסק של שמפניה ובמתקים, ואילו השניים האחרים ישבו להם מאחור, וקיבלו אוכל שהם סירבו לנגוע בו. במשך השלושים שעברו מאז יואר סרטאוו פעמים רבות, ברגעים של עליונות, את רגשותיו כאשר ראה אותי מופיע בפתח שבין שתי המחלקות, כשאני נושא בקבוק של שמפניה כדי להרים תרומה לשני האחים „הפרולטררים“.

הוא ממש התעלל בנו, טען.

כעבור זמן, כאשר טענו לארץ אחרת, ושוב במחלקת הראשונה כאורחי המארחים, הבטחתי לי: „אם הפעם יסלקו שניים מאיתנו, תשארו אתה ומתי כאן. אנחנו נלך.“ יחד עם זאת היה לסרטאוו מינהג שגרם לי לא עזם להסתגף: הוא לא אכל אלא ארוחה אחת ביום — ארוחת־ערב. הוא לא אכל כלל בבוקר ובצהריים. „התרגלתי כך כאשר הייתם מתחלל בבר־החברות“ הסביר.

במשך שנים עישן בשרשרת. לא מכבר החליט להפסיק לעשן. אך כאשר שאלתי אם